

Marek Holly

Ośrodek Naukowo–Dydaktyczny Bieszczadzkiego Parku Narodowego
ul. Belska 7, 38–700 Ustrzyki Dolne
marekholly@wp.pl

Received: 6.08.2007

Reviewed: 14.08.2007

NOWE STANOWISKA RZADKICH GATUNKÓW CHRZĄSZCZY NA TERENIE BIESZCZADZKIEGO PARKU NARODOWEGO ORAZ W BIESZCZADACH ZACHODNICH

New sites of some rare species of beetles in the Bieszczady
National Park and the Western Bieszczady Mts.

Abstract: The paper presents data concerning rare species of beetles collected in the Western Bieszczady including the Bieszczady National Park area. Investigations were carried out in years 2003–2007. There is also the detailed information about sites in which some new species were recorded in the Bieszczady Mts. During the 4 years of investigations over 20 species of rare beetles have been found. Two of recorded beetle species e.g. *Arhopalus tristis* (Fabricius, 1787) and *Xestobium rufovillosum* (Degeer, 1774) are new for the Bieszczady Mts.

The next three species recorded during investigations within the Bieszczady National Park area e.g. *Anobium pertinax* (Linnaeus, 1758), *Oberea oculata* (Linnaeus, 1758) and *Dascillus cervinus* (Linnaeus, 1758) ensures their presence inside the Park which was not clear before. Very important can also be single observations of rare insects: *Cerambyx scopolii* Fuesslin, 1775 in the valley of Chomów stream near Dziurkowiec Mountain, *Rosalia alpina* (Linnaeus, 1758) near Cisna (Solinka) and numerous sites of *Brachyleptura tesserula* (Charpentier, 1825) showing progress of the species in the Bieszczady. There was also a single record of *Oryctes nasicornis* (Linnaeus, 1758) in Jasień near Ustrzyki Dolne which ensures presence of these species in the Bieszczady Mts.

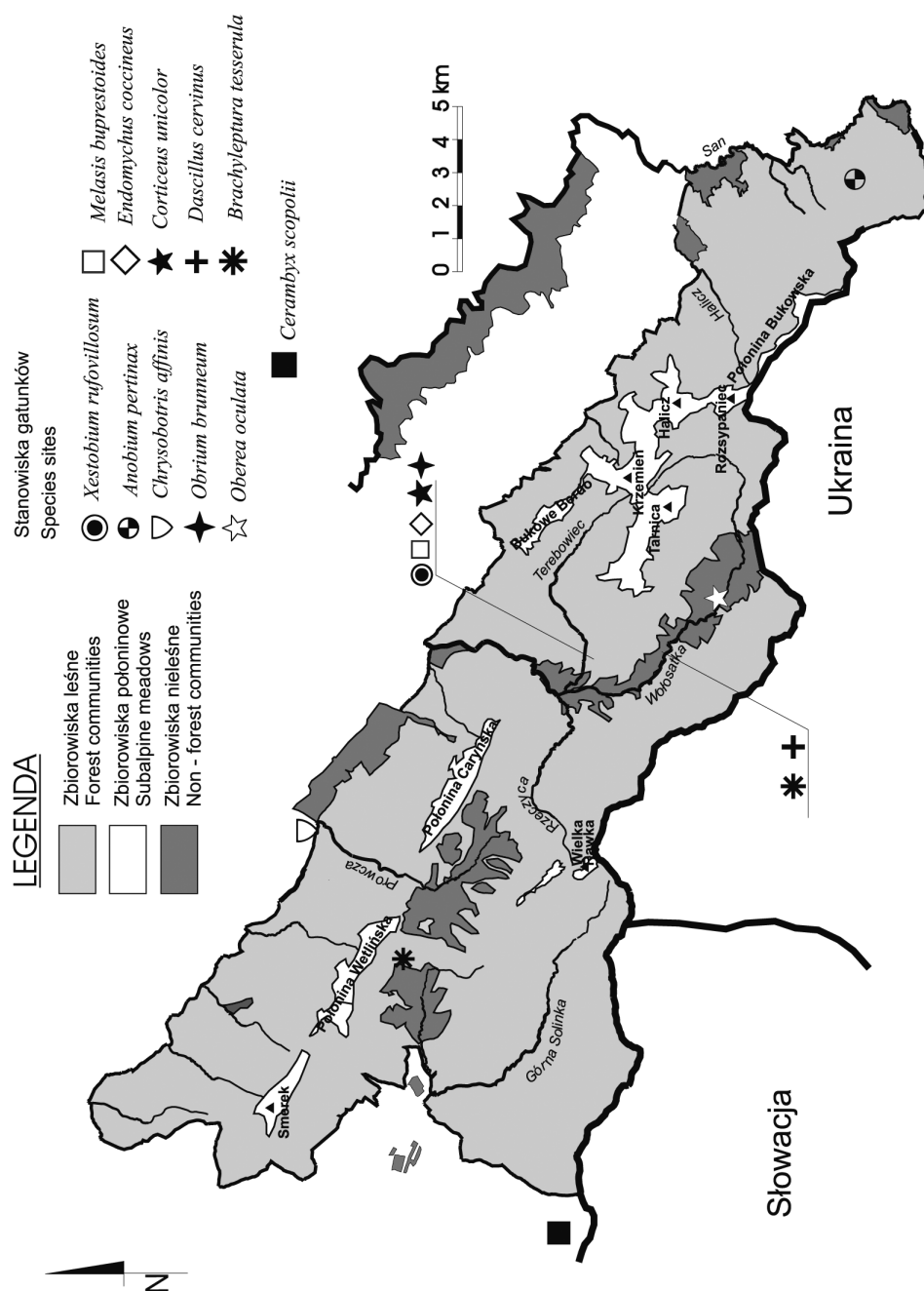
Wstęp

Niniejsza publikacja stanowi przegląd gatunków chrząszczy rzadko spotykanych, występujących lokalnie i istotnych dla koleopterofauny Bieszczadów, odnotowanych w trakcie badań terenowych prowadzonych w latach 2003–2007 na terenie BPN oraz poza Parkiem. Efektem przeprowadzonych badań jest wykazanie obecności 2 nowych dla fauny Bieszczadów chrząszczy *Arhopalus tristis* (Fa-

bricius, 1787) (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) oraz *Xestobium rufovillosum* (Degeer, 1774) (*Coleoptera*, *Anobiidae*) nie ujmowanych dotychczas w aktualnych opracowaniach dotyczących chrząszczy Bieszczadów Zachodnich (Pawłowski i in. 2000; Kubisz i in. 1998). Ponadto potwierdzono występowanie rzadkich gatunków chrząszczy *Coleoptera* z rodzin: *Scarabaeidae*, *Eucnemidae*, *Anobiidae*, *Cucujidae*, *Cerambycidae*, *Curculionidae*.

Metody zbioru chrząszczy

Chrząszcze poławiano podczas pogodnych dni, głównie wypatrując ich na kwitnących roślinach zielnych oraz na materiale lęgowym (pniaki, leżanina). Ponadto przy pobieraniu próbek stosowano czerpak entomologiczny i siatkę do odłowu owadów w locie. Sporadycznie stosowano parasol entomologiczny. Jeden gatunek *Anobium pertinax* (Linnaeus, 1758) znaleziono w materiale z pułapek feromonowych. Ponadto w przypadku 2 gatunków tj. *Xestobium rufovillosum* (Degeer, 1774) i *Paleocallidium coriaceum* Paykull, 1800 imagines uzyskano z materiału pozyskanego do hodowli laboratoryjnej. Badaniami objęto różnorodne siedliska: las bukowy, łąki i tereny otwarte, połoniny, łęgi oraz wybrane sztuczne siedliska (składy drewna). Prace badawcze prowadzono na terenie Parku, głównie w rejonie miejscowości Wołosate (dolina potoku Wołosatka) oraz w okolicach Ustrzyk Górnych (buczyna karpacka w dolinie potoku Zakopaniec). Ponadto badaniami objęto pojedyncze lokalizacje w rejonie miejscowości Nasiczne, Przełęcz Wyżniańska, Przełęcz Wyżnia oraz fragmenty zbiorowisk subalpejskich na Połoninie Wetlińskiej (Ryc. 1). Poza Parkiem chrząszcze zbierano na pojedynczych stanowiskach: w dolinie potoku Chomów w rejonie Dziurkowca, w okolicach Cisnej, Dwernika oraz w okolicach Ustrzyk Dolnych (Jasień, Równia, Bandrów).

Ryc. 1. Stanowiska rzadkich gatunków chrząszczy na terenie BdPN.

Fig. 1. Sites of the rare beetles in the area of the Bieszczady National Park.

Przegląd gatunków

Scarabaeidae

Rohatyniec garbarz *Oryctes nasicornis* (Linnaeus, 1758)

Jednego osobnika (samicę) znaleziono 10.07.2005 r. w miejscowości Jasień k. Ustrzyk Dolnych. Ponadto w tym samym miejscu zebrano w 2002 r. pojedynczego, martwego samca (M. Holly, dane nie publikowane). Gatunek ten był dotychczas odnotowany z Ustrzyk Dolnych na podstawie jednej obserwacji (B. C. Ćwikowscy, inf. ustna).

Dascillidae

***Dascillus cervinus* (Linnaeus, 1758)**

Jeden osobnik odłowiony w dolinie Wołosatki (Wołosate) 25.06.2001 r. na podmokłej łące w okolicy torfowiska. Kubisz, Szwałko i Wojaś podają ten gatunek z Bieszczadów bez dokładnej lokalizacji (Kubisz i in. 1998).

Buprestidae

Zrąbień dębowiec *Chrysobothris affinis* (Fabricius, 1794)

Jest to gatunek polifagiczny rozwijający się w drzewach liściastych (głównie dąb i buk), notowany również z drzew owocowych (Burakowski i in. 1985). Jednego osobnika zrąbienia dębowca zebrano w miejscowości Nasiczne (granica BdPN) 3.08.2005 r., na nagrzanym słońcem dłużym bukowej w godzinach popołudniowych. Z Bieszczadów gatunek ten wykazany był dotychczas ze Stuposian (Capecki 1969) poza terenem BdPN.

Eucnemidae

Gwozdnik bogatkowaty *Melasis buprestoides* (Linnaeus, 1761)

28.05.2003 stwierdzono 3 osobniki na wilgotnej kłodzie bukowej w Dolinie potoku Zakopaniec (BdPN). Gatunek ten jest rozprzestrzeniony w środkowej i północnej Europie oraz na Kaukazie. Gwozdnik opada nadmurszałe drewno brzozy, buka, graba, topoli i innych gatunków liściastych (Dominik i Starzyk 1989). W Bieszczadach wykazany z Bereżek, Dwernika, Ustrzyk Górnych, Otrytu, Magury Stuposiańskiej, Małej Rawki (Burakowski i in. 1985).

Anobiidae

Kołatek uparty *Anobium pertinax* (Linnaeus, 1758)

Gatunek ten z Bieszczadów podany był z doliny potoku Negryłów (Kubisz i in. 1998) na podstawie pojedynczej obserwacji. W trakcie monitoringu kornika drukarza w leśnictwie Górny San (BdPN) w maju 2005 wybrano 3 chrząszcze *Anobium pertinax* (L.) z pułapek rurowych Borregaarda na kornika drukarza

(Holly 2005), co potwierdza obecność gatunku w BdPN oraz wskazuje na możliwość lokalnie licznego występowania na terenie G. Sanu, zwłaszcza, że gatunek ten wykazuje preferencje w kierunku drewna drzew iglastych.

Tykotek pstry *Xestobium rufovillosum* (Degeer, 1774)

Gatunek ten nie był dotychczas wykazywany z Bieszczadów, brak o nim informacji zarówno w Katalogu Fauny Polski (Burakowski i in. 1986 a) jak i w nowszych publikacjach (Kubisz i in. 1998; Pawłowski i in. 2000). Obecność tego gatunku w BdPN wykazano na podstawie 1 osobnika imago uzyskanego wiosną 2007 r. z fragmentu drewna bukowego pobranego do hodowli. Materiał pobrano w 2005 roku na terenie doliny potoku Zakopaniec, przy szlaku na Szeroki Wierch.

Melyridae

***Dasytes plumbeus* (O. F. Muller, 1776)**

Dolina potoku Terebowiec – 30.06.2005 – 1 osobnik odłowiony czerpakiem na roślinności zielnej.

***Dolichosoma linearne* (Rossi, 1794)**

Dolina potoku Terebowiec – 30.06.2005 – 1 osobnik odłowiony czerpakiem na roślinności zielnej.

Cucujidae

***Dendrophagus crenatus* (Paykull, 1799)**

Pojedynczy okaz zebrano w miejscowości Bandrów Narodowy 13.04.2004, pod korą sosny. Gatunek borealno-górski zamieszkujący północną i środkową część Europy, znany też z Pirenejów. W Polsce jest niezbyt często notowany, preferuje drzewostany iglaste, gdzie żeruje pod przegrzybiałą i zmurszałą korą. Na drzewach liściastych jest rzadko spotykany (Burakowski i in. 1986 b). Gatunek ten dotychczas znany był z Bieszczadów na podstawie pojedynczej obserwacji (Szwałko i Rossa 1997).

Endomychidae

***Endomychus coccineus* (Linnaeus, 1758)**

Gatunek ten jest zaliczany do grupy owadów odżywiających się korą oraz drewnem rozłożonym przez grzyby lub resztkami organicznymi. 16.07.2001 obserwowano 3 osobniki na składzie drewna bukowego przy drodze stokowej w Nasiecznem. 22.07.2004 zebrano 2 okazy w dolinie Zakopańca (BdPN), pod korą staro powalonego buka. Z Bieszczadów podawany był dotychczas z nadleśnictwa Stuposiany (Capecki 1969).

*Tenebrionidae***Korosz *Corticeus unicolor*** Piller et Mitterpacher, 1783

30.06.2005 – dolina pot. Zakopaniec (BdPN) – 1 osobnik pod korą leżącej, zawilgoconej kłody buka. Chrząszcze zwykle żerują w żerowiskach nornikowatych z rodzaju *Trypodendron* i *Xyleborus*. Jest to gatunek europejski rozsiedlony w całej Europie i na Kaukazie. Z Bieszczadów podany z miejscowości Polana k. Czarnej (Burakowski i in. 1987). Z terenu BdPN *Corticeus unicolor* dotychczas nie był notowany.

*Cerambycidae***Kłopotek *Spondylis buprestoides*** (Linnaeus, 1758)

28.07.2005 – Równia – 1 okaz (samiec) zebrany na nie korowanym, świeżym drewnie świerkowym.

Wykarczak ciemny *Arhopalus tristis* (Fabricius, 1787)

= *Criocephalus fesus* Muls

30.07.2005 – Równia k. Ustrzyk Dolnych – 1 okaz (samica) na nieokorowanym, świeżym drewnie świerkowym. Gatunek ten dotychczas nie był wykazywany z Bieszczadów Zachodnich (Pawłowski i in. 2000).

Nivelia sanguinosa (Gyllenhal, 1827)

30.06.2005. – dolina Terebowca – 1 osobnik na roślinności zielnej.

15.06.2007 – Zatwarnica–Suche Rzeki –1 osobnik zebrany na kwitnącej roślinności przy drodze leśnej. Jest to gatunek borealno-górski podawany dotychczas z Bieszczadów jako dość liczny – pow. Lesko: Czarne, Jabłonki, Łubne (Śliwiński i Lessaer 1970). Na terenie BdPN gatunek ten spotykany jest pojedynczo i lokalnie.

Strangalia attenuata (Linnaeus, 1758)

15.06.2007 – Zatwarnica–Suche Rzeki –1 osobnik zebrany na kwitnącej roślinności przy drodze leśnej.

Rozpylak topolowy *Dinoptera collaris* (Linnaeus, 1758)

15.06.2007 – Zatwarnica–Suche Rzeki – 5 osobników na kwiatach wzdłuż drogi leśnej prowadzącej do stacji terenowej w Suchych Rzekach.

Brachyleptura scutellata (Fabricius, 1781)

28.07.2005 – Wołosate – 9 osobników na roślinności zielnej wzdłuż drogi do Wołosatego. Gatunek lokalnie liczny.

Zmorsznik czarno-żółty *Brachyleptura tesserula* (Charpentier, 1825)

Wołosate 28.07.–11.08.2005 – 16 osobników (dolina potoku Wołosatka).

Cisna 12.07.2007 – 1 osobnik przy nasypie kolejki wąskotorowej, na kwiatkach.

Przełęcz Wyżnia (BdPN) 19.07.2007 – 1 osobnik na kwiatkach na Przełęczy Wyżniej (przy parkingu). Gatunek ten wykazywany był dotychczas z Bieszczadów jako duża rzadkość faunistyczna (Skalski 1967), jednakże w świetle kolejnych prac i obserwacji (Woźniak 2001; Ziarko 2001; Holly 2006) wydaje się, że zmorsznik czarno-żółty jest dość powszechny i stopniowo rozszerza swój zasięg.

Nadobnica alpejska *Rosalia alpina* (Linnaeus, 1758)

Cisna (Solinka) 12.07.2007 – 1 osobnik przy zabudowaniach na drewnie bukowym (szczapy opałowe). Gatunek preferujący drewno buka. W Polsce występuje w górach (na wysokości 540–1000 m n.p.m.), najliczniej w Beskidzie Niskim i Bieszczadach, rzadziej na Roztoczu, w Beskidzie Sądeckim, Pieninach, Górach Świętokrzyskich oraz bardzo rzadko na nizinach w północno-zachodniej części kraju. Dawniej gatunek ten występował prawdopodobnie w całym zasięgu buka (Burakowski i in. 1990).

Kozioróg bukowiec *Cerambyx scopolii* Fuesslin, 1775

Okolice Dziurkowca w paśmie granicznym 14.06.07 – 1 osobnik na składzie drewna bukowego w dolinie potoku Chomów (S. Kucharzyk, inf. ustna). Rzadki i wykazywany w Polsce z niewielu stanowisk. Występuje w lasach liściastych, głównie bukowych. Z Bieszczadów wykazany dotychczas z Ustrzyk Górnych 6–7.07.1968, na podstawie 3 odłowionych okazów leg. W. Sołtys (Śliwiński i Lessaer 1970) oraz z Lutowisk i z nadleśnictwa Wetlina (Capecki 1969).

Zagwoździk brunatny *Paleocallidium coriaceum* Paykull, 1800

Równia k. Ustrzyk Dolnych – 24.06.2007 – 1 okaz wyhodowany z kawałka przesuszonego drewna świerkowego. Chrząszcz ten jest borealno-alpejskim elementem naszej fauny, spotykanym w lasach jodłowych i świerkowych. Z Bieszczadów wykazany był dotychczas z Jabłonek – 1 okaz leg. Z. Śliwiński oraz z miejscowości Bystre (dawny powiat Lesko), na podstawie 7 okazów leg. M. Lessaer (Śliwiński i Lessaer 1970).

Trykoń karliczek *Obrium brunneum* (Fabricius, 1792)

30.06.2005 – dol. Terebowca – 1 osobnik zebrany z roślinności zielnej. Rozprzestrzenienie: Europa, Kaukaz, Zakaukazie, Turcja, Iran. W Polsce wykazany z wielu krain, w tym z Bieszczadów (Burakowski i in. 1990), jednak występuje b. nielicznie i lokalnie. Imago pojawia się od czerwca do sierpnia w słoneczne

dni, żeruje na kwiatach roślin zielnych. Rośliny żywicielskie larwy to jodła, sosna, świerk, modrzew.

Dłużynka dwukropkowa *Oberea oculata* (Linnaeus, 1758)

Wołosate w pobliżu szlaku turystycznego na Tarnicę – 3.08.2005 – 1 osobnika zebrano z gałązki wierzby. Gatunek ten dotychczas był wykazany z terenu BdPN jedynie z doliny Górnej Solinki – Moczarne (Skalski 1967). Dłużynkę (1 okaz) zebrano również poza obszarem BdPN w okolicach Dwernika (M. Holly –dane niepubl.)

Attelabidae

Zdobnik brzozowiec *Byctiscus betulae* (Linnaeus, 1758)

Dolina Terebowca – 3.06.2005 – 1 osobnik zebrany z liścia wierzby na terenie łągu.

***Deporaus Mannerheimii* (Hummel, 1823)**

Wołosate 14.07.2005 – 1 osobnik zebrany z liścia wierzby.

Curculionidae

***Larinus obtusus* Gyllenhal, 1836**

20.06.2000 – Ustrzyki Górne – dwa osobniki (samiec i samica) zebrane metodą na czerpak (łąki poniżej dyrekcji BdPN).

***Otiorhynchus bisulcatus* (Fabricius, 1787)**

Połonina Wetlińska – 3.06.2004 – 3 osobniki zebrano z roślinności zielnej przy użyciu czerpaka. W Polsce wykazany z Pienin, okolic Sanoka oraz z terenu BdPN (Tarnica, Krzemień), gatunek występujący w zakresie wysokości od 1180 do 1346 m n.p.m. (Petryszak 1977).

Literatura

- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1985. Chrząszcze – *Coleoptera: Buprestoidea, Elateroidea, Cantharoidea*. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, t. 10.
- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1986 a. Chrząszcze – *Coleoptera: Dermestoidea, Bostrychoidea, Cleroidea, Lymexyloidea*. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, t. 11.
- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1986 b. Chrząszcze – *Coleoptera: Cucujoidea* cz. 1., Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, t. 12.
- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1987. Chrząszcze – *Coleoptera: Cucujoidea* cz. 3., Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, t. 14.
- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1990. Chrząszcze – *Coleoptera: Cerambycidae i Bruchidae*. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, t. 15: 312 ss.

- Capecki Z. 1969. Owady uszkadzające drewno buka zwyczajnego (*Fagus silvatica* L.) na obszarze jego naturalnego zasięgu w Polsce. Prace IBL, nr 367.
- Dominik J., Starzyk J. 1989. Owady niszczące drewno. Wyd. 2 uzupełnione, PWRiL Warszawa.
- Holly M. 2005. Zmiany liczebności kornika drukarza na terenie leśnictwa Górny San w Bieszczadzkim Parku Narodowym, w latach 1997–2003, w oparciu o dane z pułapek feromonowych – próba oceny przydatności metody do celów monitoringu. Roczniki Bieszczadzkie 13: 295–310.
- Holly M. 2006. Zmorsznik czarno-żółty *Brachyleptura tesserula* (Charpentier, 1825) – rzadki gatunek z rodziny kózkowatych (*Cerambycidae*) – nowe stanowisko gatunku w Bieszczadach Polskich. Roczniki Bieszczadzkie 14: 307–309.
- Kubisz D., Szwalko P., Wojas T. 1998. Materials to the fauna of *Coleoptera* of the Western Bieszczady Mts. (Polish Eastern Carpathians). Roczn. Muz. Górnośl. (Przyr.) 15: 5–15.
- Pawłowski J., Petryszak B., Kubisz D., Szwalko P. 2000. Chrząszcze *Coleoptera* Bieszczadów Zachodnich. Monografie Bieszczadzkie 8: 9–144.
- Petryszak B. 1977. Materiały do znajomości ryjkowców. (*Coleoptera* – *Curculionidae*) Bieszczad i Pogórza Dynowsko-Przemyskiego. Zesz. Nauk. UJ., Prace zool., zesz. 23.
- Skalski A. 1967. O chrząszczach z rodziny kózkowatych (*Cerambycidae*) w Bieszczadach. Wierchy, kronika badania naukowe, T. 73: 198–199.
- Śliwiński Z., Lessaer M. 1970. Materiały do poznania kózek Polski (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) ze szczególnym uwzględnieniem Bieszczadów Zachodnich. Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu; Przyroda, zesz. 5: 77–128.
- Szwalko P., Rossa R. 1997. Nowe stanowiska *Dendrophagus crenatus* (Payk.) (*Coleoptera*, *Cucujidae*) w polskich Karpatach. Wiad. Entomol. 15(4): 249.
- Woźniak A. 2001. Chrząszcze bieszczadzskich kwiatów <http://www.bocian.org.pl/biuletyn/2001/b2a32.php>
- Ziarko S. 2001. *Paracorymbia tesserula* (Charp., 1825) – scanography by Szczepan Ziarko. <http://www.zin.ru/ANIMALIA/COLEOPTERA/eng/index.htm>

Summary

During 4 years of investigations on the rare beetle species occurrence in the Bieszczady National Park and the Western Bieszczady area 26 interesting species of beetles were found. Two of them i.e. *Arhopalus tristis* (Fabricius, 1787) and *Xestobium rufovillosum* (Degeer, 1774) are new for the Bieszczady Mts. The next three species recorded within the Bieszczady National Park area – *Anobium pertinax* (Linnaeus, 1758), *Oberea oculata* (Linnaeus, 1758) and *Dascillus cervinus* (Linnaeus, 1758) ensures their presence inside the Park which was not clear before. *Brachyleptura tesserula* (Charpentier, 1825) is not so rare species as it was mentioned before and some new sites of this beetle in the Western Bieszczady Mts. were found. There were also simple records of *Cerambyx scopolii* Fuesslin, 1775, and *Oryctes nasicornis* (Linnaeus, 1758) outside the Bieszczady NP. Presence of many other rare and interesting beetles like *Obrium brunneum* (Fabricius, 1792) and *Dendrophagus crenatus* (Paykull, 1799) was discovered which were difficult to spot in many other investigations.